De Leeuw die geen Leeuw is: Waarom het Nationale Symbool van Nederland uit een Grafheuvel komt

Aanstaande maandag is het Koningsdag. De straten kleuren oranje, de vlaggen wapperen, en op talloze gebouwen, documenten en officiële voorwerpen prijkt het eeuwenoude symbool van het Koninkrijk: de Gouden Leeuw. Een trots roofdier, afkomstig uit verre streken, dat via de kruistochten en het huis Nassau in het Nederlandse wapen terechtkwam. Althans, zo luidt het gangbare verhaal.

Maar hier zit een adder onder het gras. Of beter gezegd: een grafheuvel.

Wat als ik u vertel dat het woord "leeuw" in Nederland helemaal niet uit het dierenrijk komt? Dat tientallen plaatsnamen in ons land — Zoutleeuw, Denderleeuw, Sint-Pieters-Leeuw, Heiligerlee — niets met het koninklijke roofdier te maken hebben? Dat de Leeuw van Oranje eigenlijk een Leeuw van de Doden is?

De hlaiwa: een Germaanse grafheuvel

Taalkundig onderzoek wijst uit dat de "leeuw" in deze plaatsnamen stamt van het Oudgermaanse woord *hlaiwa*, dat simpelweg "grafheuvel" betekent. In het Oudnederlands ontwikkelde dit woord zich tot *lew*, en later tot *lee* en *leeuw*. De klankverandering maakte van een dodenakker per ongeluk een roofdier.

Zoutleeuw is dus geen leeuw van zout, maar een grafheuvel bij een zoutbron. Denderleeuw is een grafheuvel aan de rivier de Dender. Heiligerlee is een "heilige grafheuvel", waar later een klooster verrees dat de naam Mons Sinaï droeg. En Westerlee? Een westelijke grafheuvel, in tegenstelling tot Oosterlee, de oude naam van Heiligerlee.

Zelfs het woord "leeuwte" — een concentratie van grafheuvels — bestaat nog steeds als plaatsnaam, zowel in Drenthe als in Overijssel.

Het graf van Christus: ook een hlaiwa

Deze connectie tussen leeuw en grafheuvel is niet slechts een taalkundige toevalligheid. Toen de Goten, een Germaans volk, in de laat-Romeinse tijd overgingen op het christendom, vertaalden zij de Bijbel in hun eigen taal. In die Gotische Bijbel werd het graf dat Jozef van Arimathea voor Jezus had laten bouwen, aangeduid als een *hlaiwa*. Het graf van Christus was dus geen tombe of crypte, maar taalkundig een leeuw.

Hiermee schuift het christendom over een heidens begrip heen. De grafheuvel van de voorouders wordt het graf van de Verlosser. De oude Germaanse dodencultus krijgt een christelijk gezicht, maar de wortel — letterlijk en figuurlijk — blijft dezelfde.

De Gouden Leeuw: symbool van de bloedlijn

Nu wordt het pas echt interessant. De Gouden Leeuw is het symbool van het Nederlandse koningshuis, en bij uitbreiding van de Nederlandse staat. Het staat voor adel, voor afstamming, voor bloedlijnen. Het huis Oranje-Nassau voert de leeuw al eeuwen in zijn wapen, en via hen is het roofdier het nationale symbool geworden.

Maar als "leeuw" oorspronkelijk "grafheuvel" betekent, waar kijken we dan naar?

We kijken naar een symbool dat niet alleen macht en heerschappij uitstraalt, maar dat onbewust terugverwijst naar de graven van de voorouders. De Gouden Leeuw is in diepste wezen een Gouden Grafheuvel. Het nationale symbool van Nederland is een verwijzing naar de dood, naar het nageslacht, naar de bloedlijn zelf.

De adel ontleent haar legitimiteit aan afstamming. Haar macht berust op het idee dat edel bloed door de generaties heen wordt doorgegeven. De grafheuvel is de fysieke manifestatie van die gedachte: hier liggen de voorouders, hier rust het bloed van wie wij komen. De leeuw als dier moge dan brullen van trots, maar de leeuw als woord fluistert over hen die onder de grond liggen.

Koningsdag: vieren op de graven

En zo arriveren we bij Koningsdag. Een nationale feestdag waarop we de monarchie vieren, de eenheid van het land, de continuïteit van het koningshuis. We hijsen de vlag met de Gouden Leeuw, we zingen het Wilhelmus, we eren de Oranjes.

Maar onbewust vieren we ook iets anders. We vieren de grafheuvels. We vieren de voorouders. We vieren de bloedlijnen die door de eeuwen heen lopen, van de prehistoriche heuveltjes op de Boshoverheide tot de Gouden Koets in Den Haag.

Het is een ironie van de geschiedenis: het meest koninklijke dier dat we kennen, blijkt in onze taal een stille getuige van de dood te zijn. Achter de klauwen en de manen schuilt een grafheuvel. Achter het brullen schuilt de stilte van het verleden.

Wie aanstaande maandag de vlag uithangt, hijst in feite een gestileerde grafheuvel in top.

Bronnenlijst

- **Gysseling, M.** — *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*. Beschrijft uitgebreid de etymologie van plaatsnamen op -leeuw, waaronder Zoutleeuw, Denderleeuw, en Sint-Pieters-Leeuw, en herleidt deze tot het Oudgermaanse *hlaiwa* (grafheuvel).
- **Debrabandere, F., Devos, M., e.a.** — *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten*. Bevestigt de ontwikkeling van Oudgermaans *hlaiwa* naar Middelnederlands *leeuw* en *lee*, met de specifieke betekenis van grafheuvel.
- **Quak, A.** — *Oudnederlands Woordenboek* (ONW, Instituut voor de Nederlandse Taal). Vermeldt de Middelnederlandse vormen *lee* en *leeuw* als aanduiding voor een prehistoriche grafheuvel, afgeleid van Germaans *hlaiwa-*.
- **Philippa, M., Debrabandere, F., Quak, A.** — *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands* (EWN). Behandelt de etymologie van plaatsnamen met het element -leeuw en bevestigt de niet-dierlijke oorsprong uit *hlaiwa*.
- **Van der Sijs, N.** — *Chronologisch Woordenboek van het Nederlands*. Geeft de klankontwikkeling weer van Oudgermaans *hlaiwa* naar modern Nederlands -leeuw in toponiemen.
- **Wulfila (4e eeuw)** — *Gotische Bijbelvertaling*. In de Codex Argenteus wordt het graf van Christus (Matteüs 27:60, Johannes 19:41) aangeduid met het Gotische woord *hlaiwa* (𐌷𐌻𐌰𐌹𐍅𐌰), wat de Germaanse oorsprong van het begrip als begraafplaats bevestigt.
- **Meertens Instituut (KNAW)** — *Databank Nederlandse Plaatsnamen*. Bevestigt de etymologische herleiding van Heiligerlee, Westerlee, Oosterlee, Zoutleeuw, Denderleeuw, Sint-Pieters-Leeuw en Leeuwte tot het Oudgermaanse *hlaiwa*.
- **Hart van Limburg** — *Vindplaats Weert — Keltische Schans*. Documenteert de Keltische verschansing, de muntvondst, en het urnenveld Boshoverheide als archeologische context voor prehistoriche begravingsrituelen in de regio Weert.

© 2026 Edwin MH Smeets. Dit artikel valt onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie (CC BY 4.0). Vrij te delen en bewerken, mits de oorspronkelijke auteur wordt vermeld.